

Barta Zsolt

Az Egyház könyve

Idén áprilisban megjelent a revideált új fordítású Biblia legújabb kiadása. Azóta lehetőségem volt kézbe venni és olvasgatni ezeket az új formájú kiadványokat. Ahogy szemlélem a színes és fekete könyveket, két irányba indulnak meg a gondolataim: a múltba és a (lehetséges) jövőbe, hogy végül megérkezzenek a jelenhez.

Barta Zsolt református lelkész (Réde), a Pápai Református Teológiai Akadémia óraadó tanára, az ELTE BTK Nyelvtudományi Doktoriskola Ókortudományi Programjának doktorjelöltje.

Először eszembe jut, hogy az évezredek során a Biblia szavait milyen sokféle anyag hordozta. Kőtáblán olvasni a Tízparancsolat igéit egészen más lehetett, mint egy vékony papíron látni. A kőbe vésett ige az időtlenség, rendíthetetlenység, szilárdság hatását kelti. Jób is arra vágyott, hogy fájdalmas szavait kőbe véssék (Jób 19,24). A rézből, agyagból, fából készült táblákat azonban felváltotta a hosszabb szövegek hordozására alkalmas, nádból készült papirusz. Ézsaiás 66 fejezete egy hét és fél méteres tekercsen fért el. Ennél hosszabbakat nem is nagyon készítettek. Ez a fizikai adottság alapvetően meghatározta a művek hosszúságát és tagolását. A tekercsek olvasása nem volt egyszerű feladat. Méretük és súlyuk miatt a művelethez több emberre volt szükség. Az olvasáshoz ezért hozzátartozott a közösség és a hangzás. Az első században megjelentek a kódexek, a mai könyvek elődei. Különösen a bőrből készült pergamenkódexek segítették elő a keresztyének vallásának terjedését: kevésbé voltak sérülékenyek, és az olvasást is könnyebbé tették. Egy lendületes, növekvő közösségnek egy ilyen tartós és újszerű anyagra volt szüksége.

A lehetséges jövővel kapcsolatban egy nemrég lezajlott vita jut eszembe. Egy a modernitást és a misszió fontosságát hangsúlyozó jezsuita pap nagy vitát kavart azzal, hogy nyilvánosan állt ki a táblagépek istentiszteleti használata mellett. Nincs abban semmi újdonság, hogy teleevangélistátorok a Bibliát és a prédikációt is gyakran mobiltelefonok és számítógépek segítségével olvassák fel. A pap érvelése azért váltott ki heves érdeklődést, mert egy hagyománytisztelő közösség templomában villant volna fel a digitális fény. Felsejlett előttem, hogy az új próféták immár nem repülő tekercset, hanem repülő táblagépet fognak látni. Abba meg belegendolni is rossz, hogyan ennél meg Jeremiás az írást, ha egy számítógép lenne az íráshordozó...

Az irodalomtudományban ma már közhely az a megállapítás, hogy az íráshordozó anyag és az irodalmi szöveg anyagszerűsége ezer szállal kötődik az írás jelentéséhez, az olvasói közösséghez, és nem utolsósorban a közösség önképéhez. A szöveg tördelése, a tipográfia, a papír állaga és minősége, a borító, a könyv mé-

rete, a lapok díszítése mind-mind hatást gyakorolnak az olvasóra a jelentésalkotás folyamatában. A szövegek fizikai jegyei részt vesznek a jelentésalkotásban.

Az istentiszteleten használt bibliák esetében a gyülekezetnek a külső látvány marad. A könyv mérete, színe, az azon látható díszítés, felirat hatást gyakorol a templomban lévőkre. Teológuskoromban egyik otthoni (a kárpátaljai Forno-son történt) szolgálatom után egy fiatal lány megosztotta velem a lelkész bibliájához fűződő élményét. Hittanos korában nagymamájával gyakran eljött a templomba. A szószéken használt nagy bibliát az élet könyvének hitte. Istentisztelet alatt végig azon törte a fejét, hogy az igehirdető látja-e az ő nevét.

A templomban használt Szentírás fizikai jegyeivel bevonódik az istentisztelet szimbolikus terébe, és résztvevőjévé válik a szent eseménynek. A könyv külső megjelenése az üzenet részét képezi. A valóságos könyv és az elektronikus eszközök használata kapcsán fel-fellángoló vita a legvilágosabban jeleníti meg az eszközök és az Egyház üzenetének összefüggését. Az elektronikus kutyuk támogatói is a tartalom és a forma összefüggésének elvével érvelnek. Vélekedésük egy része szerint a modern eszközök a sokak által vágyott korszerűség érzetét adják az egyházi eseményeknek. Ezt tehát előnyül hozzák fel. A másik oldalon viszont a valóság és a virtualitás kérdését emelik ki. A papír valósága sokkal jobban megfelel Isten örök üzenetének, mint a virtuális világra jellemző folytonos változás és megbízhatatlanság.

A Biblia külső alakja természetesen számos egyéb szállal is kötődik az Egyház üzenetéhez és az istentisztelet világához. Egy példán keresztül szemléltetem ezt. Több alkalommal láttam a hosszas használat nyomait mutató, sok könyvjelzővel ellátott, színesre jegyzetelt könyveket a szószéken. Az ilyen bibliák a lelkész kegyességéről tesznek tanulságot. Minden templomban lévő megértheti, hogy a lelképásztor otthon is tanulmányozza Isten igéjét. Az igehirdető és az igehirdetés hitelességét erősítheti egy-egy ilyen könyv. Az esztétikumon ejtett súlyos seb mellett ugyanakkor indokolatlanul állítja előtérbe egy ember, a lelkész magánkegyességét. Az istentiszteleten használt biblia az Egyház könyve, amely az egy és páratlan evangéliumot helyezi középpontba. Az egyetemes, vagy legalább alapvonalaiban hasonló külsők a hirdetett üzenet egyetemességét, a világi könyvektől eltérő jelleg pedig az evangélium páratlanságát húzza alá. Véleményem szerint a sötét színű és arany díszítésű kemény könyvborítók Isten igéjének e két vonását vészték bele a magyar református tudatba.

A Bibliát természetesen nem kizárólag az istentiszteleten olvassuk és nem csak az Egyház olvassa. A Magyar Bibliatársulat friss kiadványai bevallottan szélesebb olvasói réteget igyekeznek elérni a színes kiadványokkal. Missziói cél tapintható ki. A narancssárga és szürke, bőrkötésű, tinédzserek naplójára emlékeztető könyvek a mobil alkalmazásokkal együtt nyilván a fiataloknak szólnak. A vászonkötésű, kereszties mintázatú kiadás a magyar evangélikus ízléshez áll közel. Esetleg bibliaórák, újprotestáns istentisztelet könyve lehet. A fekete bőrkötésű, arany feliratú biblia magyar református istentiszteleti használatra alkalmas. Ám egyben biztosan lehetünk: mindegyik bibliakülső egyben üzenet is.